

De 'Bank of England' en de openbare accountant

H. J. Boot

In de meeste landen zijn geautoriseerde bankinstellingen (banken) onderworpen aan het toezicht van de centrale bank. Het toezicht is in het bijzonder gericht op het signaleren van risico's, die een bedreiging vormen voor het voortbestaan van de bank en het maatschappelijk vertrouwen in het bankwezen kunnen schaden. Banken zijn voor de uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden in belangrijke mate afhankelijk van geautomatiseerde systemen. De geautomatiseerde systemen zijn zo nauw met de activiteiten verbonden, dat een tekortkoming ernstige gevolgen kan hebben. De Nederlandsche Bank heeft, in haar toezichthoudende functie voor Nederland, dit risico onderkend en in het najaar van 1988 een memorandum uitgebracht over het onderzoek van de geautomatiseerde systemen door de accountant, met als doelstelling het onderkennen van risico's voor solvabiliteit en liquiditeit.

De positie van de Britse openbare accountant ten opzichte van de Bank of England, de centrale bank, is recentelijk belangrijk gewijzigd. De wijzigingen gaan verder dan de huidige Nederlandse situatie. Een vergelijking met Groot-Brittannië is interessant omdat de Britse accountants in de beroepsuitoefening dicht bij de Nederlandse accountants staan en het bankbedrijf qua omvang en aanzien vooraanstaand is.

1 Het toezicht door de Bank of England

De Bank of England is belast met het bedrijfseconomisch toezicht. De kern van het toezicht wordt gevormd door regelmatige bijeenkomsten met de leiding van de bank. In deze veelal driemaande-

lijkse bijeenkomsten krijgt de Bank of England een beeld van de ondernemingsdoelstellingen, de gang van zaken en de kwaliteit van de leiding. Verder komen ontwikkelingen bij de bank ter sprake, zoals die onder meer blijken uit de 'Prudential returns', een Britse versie van de Nederlandse Maandstaat. De 'returns' verschaffen inzicht in de financiële positie van de bank en onderdelen worden maandelijks of ieder kwartaal ingeleverd bij de Bank of England.

In tegenstelling tot de situatie in bijvoorbeeld de Verenigde Staten en Nederland heeft de Bank of England geen eigen accountantsafdeling, die belast is met een zelfstandig uit te voeren onderzoek bij banken. Het directe toezicht beperkt zich tot het over de schouder van de banken meekijken.

In september 1984 kwam Johnson Matthey Bankers Ltd. in zeer ernstige problemen. Deze bank kon wegens aanzienlijke verliezen op leningen niet meer op eigen kracht verder. De Bank of England zag zich tot ingrijpen genoodzaakt en startte een reddingsoperatie. Bij een door de Bank of England ingesteld onderzoek bleken er aanzienlijke verschillen tussen de aan de Bank of England gerapporteerde uitstaande grote bedragen en de werkelijkheid. Het niveau van de noodzakelijke voorzieningen bedroeg slechts £ 20 miljoen van de, naar later bleek, vereiste £ 245 miljoen.

De leiding van Johnson Matthey verklaarde zich niet van de ernstige problemen bewust te zijn. De onjuistheden in de rapportages aan de Bank of England hadden meerdere oorzaken. Er was een gebrekkig intern controlesysteem, een onvoldoende kennis van de rapporteringsvoorschriften en een gemis aan coördinatie tussen de verschillende afdelingen. Mede door de onbetrouwbaarheid van de gegevens had de Bank of England zijn toezichthoudende functie niet adequaat kunnen uitoefenen.

H. J. Boot, registeraccountant, NivRA-examen in 1987. Sedert 1988 werkzaam bij KPMG Peat Marwick McLintock in Londen en voorheen bij KPMG Klynveld Amsterdam sinds 1980.

De Bank of England vertrouwde in belangrijke mate op het jaarrekeningonderzoek door de externe accountant en veronderstelde dat zaken zoals de kwaliteit van de leningenportefeuille en de effectiviteit van het interne controlesysteem in voldoende mate in het jaarrekeningonderzoek waren betrokken.

De Bank of England en schuldeisers stelden de betrokken accountant mede aansprakelijk voor de problemen. Verschillen van mening omtrent de verantwoordelijkheid van de accountant waren ten dele te wijten aan een gebrek aan communicatie. Van een geregelde overlegsituatie waarin de jaarrekeningcontrole kon worden besproken, was geen sprake. De problemen bij Johnson Matthey waren aanleiding voor de Bank of England om bij de wetgevende instanties aan te dringen de Banking Act aan te passen.

Met de invoering van de Banking Act 1987 is de rol van de openbare accountant bij banken belangrijk gewijzigd. De accountants is verzocht om bij hun bankcliënten te fungeren als 'reporting accountants' ten behoeve van de Bank of England. De 'reporting accountant' zal de 'Prudential returns' controleren en gaat verder de Bank of England informeren omtrent het systeem van financiële vastlegging en interne controles.

In Nederland dient de accountant zich sedert 1988 een oordeel te vormen over de betrouwbaarheid en de continuïteit van geautomatiseerde gegevensverwerkingssystemen. In Groot-Brittannië zal de accountant thans onderzoeken of het interne controlesysteem voldoet aan in de door de Bank of England gestelde eisen. De uitkomsten van het onderzoek worden opgenomen in een afzonderlijke accountantsmededeling die niet openbaar wordt gemaakt.

Om een beeld te krijgen van de aard en diepgang van het accountantsonderzoek zal in het navolgende aandacht worden besteed aan de administratief organisatorische voorschriften en de functie en werkzaamheden van de accountant.

2 Inhoud van de voorschriften

2.1 Algemene voorwaarden

Banken, die zijn aangemerkt als 'authorised insti-

tution' moeten voldoen aan de criteria van de Banking Act 1987. Het kernartikel in de Act, Schedule 3 criterion 4 (7), stelt:

'An institution shall not be regarded as conducting its business in a prudent manner unless it maintains or, as the case may be, will maintain adequate accounting records of its business and adequate systems of control of its business and records'.

De Bank of England heeft op grond van deze wet specifieke eisen gesteld aan het vastleggingssysteem en aan het interne controlesysteem. In algemene termen moet het systeem de bestuurders van de bank in staat stellen om bij het opstellen van de jaarrekening te voldoen aan statutaire verplichtingen en aan de eisen van de Companies Act, de Britse wet voor de jaarverslaggeving.

Verder moet het systeem verzekeren dat bestuurders en management de beschikking hebben over betrouwbare informatie, teneinde de 'Prudential returns' correct en tijdig op te stellen en de Bank of England te voorzien van de overige door haar gewenste informatie. Deze eisen en een nadere uitwerking zijn opgenomen in een Guidance Note, uitgegeven door de Banking Supervision Division van de Bank of England. De Guidance Note maakt een onderscheid tussen het vastleggingssysteem ('Accounting and other records') en de interne controlesystemen ('Internal Control Systems'). Hier wordt opgemerkt dat 'control' bedoeld is in de ruime betekenis als middel tot beheersing.

2.2 Eisen vastleggingssysteem

Het vastleggingssysteem zal moeten voldoen aan de voorwaarden om de bankactiviteiten op een 'voorzichtige' wijze te sturen.

De volgende concrete voorwaarden worden gesteld aan het vastleggingssysteem:

- tijdige vastlegging van elke transactie en verplichting, met vermelding van: de soort, de reden of het doel en de invloed op het resultaat;
- voldoende detaillering van de relevante gegevens;
- zodanige inrichting dat het management in staat is om op ieder moment:

- toezicht te houden op de kwaliteit en beveiliging van activa;
- uitstaande risico's te identificeren, kwantificeren en beheersen;
- de gang van zaken te volgen, en
- op informatie gebaseerde beslissingen te nemen;
- vaststelling van limieten voor posities; de limieten kunnen betrekking hebben op: tegenpartij, industriesector, land, afwikkeling, liquiditeit, interest mismatch, effectenpositie, en handelsposities gedurende en per einde van de dag voor vreemde valuta, futures, opties, forward rate agreements en interest swaps;
- detaillering van transacties uitgevoerd namens of voor rekening van derden.

Naast de financiële transacties en posities zal er een registratie moeten zijn van onder andere de ondernemingsdoelstellingen, procedures, correspondentie, leningdocumenten en telefoongesprekken van handelaren (vastgelegd op band).

Teneinde de leiding van de bank in staat te stellen de prestaties te meten en de risico's te overzien is een adequaat managementinformatiesysteem vereist. De mate van detaillering, de frequentie en de tijdigheid zullen afhankelijk zijn van specifieke omstandigheden. Als de informatie aan normen kan worden getoetst, zullen uitzonderingsrapportages, bijvoorbeeld voor limietafwijkingen, het meest geschikt zijn. Het informatiesysteem zal inzicht moeten geven in de financiële positie van de bank. De 'on balance sheet' en 'off balance sheet' posities worden geanalyseerd en gerapporteerd aan de leiding onder vermelding van de toegepaste grondslagen. De operationele resultaten worden geconfronteerd met het budget en de resultaten van de vorige periode. Resultaten die gerelateerd kunnen worden aan balansposities, worden geanalyseerd met inachtneming van deze posities.

Als bijzondere managementsrapportages zijn verder nog te noemen: een 'gevoeligheidsanalyse' voor wijzigingen in de vreemde valutakoersen, interestpercentages en handelskoersen, en een analyse van de 'interest mismatch'.

2.3 Eisen interne controlesysteem

De Guidance Note geeft geen volledige opsomming van interne controleprocedures, maar geeft de voorwaarden waaraan het interne controlesysteem moet voldoen. Bij de opzet van het systeem dienen bijzondere omstandigheden zoals de aard en omvang van de bank en de kosten/nut-verhouding in aanmerking te worden genomen.

Het interne controlesysteem moet op zodanige wijze zijn opgezet dat met een redelijke zekerheid aan de volgende vereisten kan worden voldaan:

- De activiteiten worden gestructureerd en gestuurd op een ordelijke, voorzichtige en efficiënte wijze en zijn in overeenstemming met de ondernemingspolitiek.
- Transacties en verplichtingen worden slechts aangegaan na een algemene of specifieke goedkeuring van het management.
- Het management is in staat toezicht uit te oefenen op de activa en passiva te beheersen. Hiervoor zijn er maatregelen getroffen om het risico van fraude en fouten te beperken en in voorkomende gevallen direct te identificeren.
- Het verslaggevingssysteem verstrekt volledige, accurate en tijdige informatie.
- Het management wordt frequent geïnformeerd omtrent de toestand van het vermogen, de liquiditeit, de winstgevendheid en de kwaliteit van de activa.
- Het management kan de risico's identificeren en kwantificeren en passende voorzieningen treffen voor 'on balance sheet' en 'off balance sheet' posities.
- Het management kan de 'Prudential returns' voor de Bank of England overeenkomstig de instructies opstellen.

Verder zijn er voorschriften geformuleerd voor:

- organisatorische en administratieve controles;
- procedures voor het toezichthouden;
- functiescheidingen;
- de wijze van autoriseren, vastleggen, bewaken, afstemmen en waarderen.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan de geautomatiseerde omgeving. De risico's verbonden

aan computersystemen hebben met name betrekking op de ontwikkeling van systemen, fouten bij de invoer en in de programma's, bedrijfs-onderbreking, fraude en ongeautoriseerde toegang tot vertrouwelijke gegevens.

De interne controle-afdeling wordt beschouwd als een onderdeel van het interne controlesysteem, maar staat los van de dagelijkse controle van transacties en activiteiten. Het management beslist over de wenselijkheid van een interne controle-afdeling en bepaalt de inhoud van de functie op basis van eigen behoefte en verplichtingen. De omvang en de structuur van de bank en bijzondere ondernemingsrisico's zullen hierbij een rol spelen.

De werkzaamheden van de interne controle-afdeling kunnen omvatten:

- review van de vastleggingen en de interne controlesystemen;
- controle van transacties en saldi;
- onderzoek naar de toepassing van de ondernemingspolitiek, en
- speciale onderzoeken ten behoeve van de leiding.

3 De functie van de accountant

De externe accountant rapporteert aan de aandeelhouders omtrent zijn onderzoek van de jaarrekening. In de verklaring meldt de accountant of de jaarrekening een 'true and fair view' geeft en overeenkomstig de Companies Act 1985 is opgesteld.

Het optreden als 'reporting accountant', ten behoeve en volgens specifieke instructies van de Bank of England, is geregeld in de Banking Act 1987. De 'reporting accountant' wordt aangesteld door de bestuurders van de bank na toestemming van de Bank of England. De accountant die belast is met de controle van de jaarrekening zal om praktische redenen veelal ook als 'reporting accountant' worden aangesteld.

Onder de oude Banking Act ontmoette de Bank of England de accountant alleen in uitzonderlijke gevallen. Met de invoering van de nieuwe Banking Act is er een regelmatige overlegsituatie ontstaan. De Bank of England streeft naar een ont-

moeting eens per jaar met de accountant op trilaterale basis. In deze bijeenkomsten zal onder meer aan de orde komen de specificering van de opdracht tot onderzoek van het interne controlesysteem evenals de uitkomsten hiervan. De jaarrekening en de jaarrekeningcontrole kunnen eveneens ter sprake komen.

Als bij de uitvoering van de controle zaken onder de aandacht komen, die de belangen kunnen schaden van personen of instellingen die gelden aan de bank hebben toevertrouwd, dient de accountant de Bank of England direct te informeren. In bijzondere gevallen kan het gewenst zijn de leiding van de bank niet van tevoren van dit contact op de hoogte te stellen.

In de Banking Act is geregeld dat de 'reporting accountant' in de communicatie met de Bank of England niet door geheimhoudingsplicht mag worden belemmerd.

Het werk als 'reporting accountant' omvat het onderzoek van:

- de 'Prudential returns', en
- het interne controlesysteem.

In het navolgende zal kort aandacht worden besteed aan de controle van de 'Prudential returns' en vervolgens uitgebreider aan het onderzoek van het interne controlesysteem.

4 De inhoud van de werkzaamheden

4.1 Onderzoek 'Prudential returns'

De accountant controleert jaarlijks enkele onderdelen van de 'Prudential returns'.

De Bank of England geeft voor iedere bank aan welke onderdelen gecontroleerd moeten worden en kan per return 'materiality'-richtlijnen vaststellen, die de accountant in acht moet nemen bij zijn onderzoek.

De accountant dient zich bij de controle een oordeel te vormen omtrent de volledigheid van de gegevens en te controleren dat de gegevens accuraat uit het administratief systeem zijn afgeleid. Verder moet worden vastgesteld dat de rapporteringsinstructies zijn nageleefd en dat de toegepaste grondslagen niet verschillen ten opzichte van de jaarrekening. Van de accountant wordt niet verwacht dat hij een oordeel vormt omtrent

de inhoudelijke juistheid van de gegevens en hoeft ook niet te rapporteren over de effectiviteit van het systeem voor het opstellen van de returns.

4.2 *Onderzoek interne controlesysteem*

4.2.1 *Omvang van het onderzoek*

De bank kan, na toestemming van de Bank of England, het onderzoek van het interne controlesysteem opsplitsen in delen van een roulerend onderzoek over een periode van meerdere jaren, dit als alternatief voor een geheel onderzoek ieder jaar.

De te onderzoeken periode zal veelal twaalf maanden zijn en samenvallen met het boekjaar. Specifieke doelstellingen en de inhoud van het onderzoek komen aan de orde tijdens de trilaterale besprekingen met de Bank of England, die dit formeel vastlegt in een jaarlijkse instructiebrief.

Het onderzoek kan omvatten:

- alle interne controlesystemen,
- de 'high level controls',
- een specifiek onderdeel van de activiteiten.

In een groot aantal gevallen is het onderzoek in het eerste jaar (1988) beperkt tot een review van de 'high level controls' en zal in 1989 de 'treasury'-afdeling (vreemde valutahandel en money market) worden onderzocht. De 'high level controls' zijn niet door de Bank of England gedefinieerd. Uit overleg met de Bank of England en instructiebrieven kan worden afgeleid dat zij betrekking hebben op interne controles die alle bedrijfsactiviteiten raken en die direct samenhangen met het algemeen beleid en toezicht. Als 'high level controls' kunnen worden genoemd:

- de wijze waarop de bestuurders:
 - strategische plannen en doelstellingen vaststellen;
 - risico's kennen, meten, observeren en beoordelen;
 - operationele plannen, richtlijnen en procedures vaststellen;
 - leidinggevende personen selecteren en aanstellen, verantwoordelijkheden bepalen en delegeren, en de uitvoering beoordelen;
 - toezicht houden op de activiteiten en de financiële gang van zaken;

- doelstellingen, plannen, procedures en verantwoordelijkheden aanpassen;
- vaststellen dat er geen afwijkingen zijn van statutaire en wettelijke voorschriften, die de reputatie van de bank belangrijk kunnen beïnvloeden;
- de organisatorische structuur van:
 - het bestuur en commissies;
 - divisies en afdelingen;
- de effectiviteit van de interne controlefunctie. Belangrijke elementen hierbij zijn: de onafhankelijkheid, de rapporteringsrichtlijnen en de kwaliteit van het personeel.

4.2.2 *Relatie tot jaarrekeningcontrole*

Het primaire doel van het onderzoek van het interne controlesysteem door de 'reporting accountant', is de Bank of England zekerheid te verschaffen dat de banken adequate vastleggingen en interne controles hebben opgenomen in de organisatie. Dit onderzoek staat formeel los van de jaarrekeningcontrole.

Volgens de Companies Act moet de administratie op ieder moment inzicht geven in de financiële positie van de onderneming. Een falen van het administratief systeem hoeft echter niet noodzakelijkerwijs te leiden tot een niet-goedkeurende verklaring bij de jaarrekening. Op grond van de Banking Act moet een falen van het systeem wel door de 'reporting accountant' onder de aandacht worden gebracht van de Bank of England door opname in een afzonderlijke mededeling.

Gezien de grote aantallen transacties en posten zal de accountant voor de jaarrekeningcontrole veelal kiezen voor een systeemgerichte aanpak. Het onderzoeken van het interne controlesysteem maakt dan een belangrijk onderdeel uit van het werkprogramma voor de jaarrekeningcontrole. De accountant kan echter voor onderdelen van de jaarrekeningcontrole besluiten tot een gegevensgerichte aanpak en zal dan alleen het minimumniveau van de interne controles, nodig om tot een stellig oordeel te kunnen komen, beoordelen. Een reden kan zijn dat bepaalde interne controles niet bevredigend werken of dat een dergelijke aanpak niet efficiënt is.

De 'reporting accountant' kan gevraagd worden meer of eventueel alle controlesystemen te

onderzoeken. Als er overlappende controlegebieden zijn, is het niet noodzakelijk de bij de jaarrekening uitgevoerde werkzaamheden nog eens te herhalen. Bij de identificatie van overlappende werkzaamheden, dient rekening te worden gehouden met het verschil in de controledoelstellingen van de twee onderzoeken.

4.2.3 Uitvoering van het onderzoek

In hoofdlijnen zal de 'reporting accountant' zich bij de uitvoering van het onderzoek laten leiden door de voorschriften in de 'Guidance Note' en de specifieke instructies van de Bank of England.

Het zal noodzakelijk zijn dat de accountant zich vertrouwd maakt met de organisatie. Met name het systeem voor het besturen van de bank en de wijze van transactieverwerking verdienen bijzondere aandacht. Documentatie, bestaande uit beschrijvingen, flowcharts en eventueel vragenlijsten gehanteerd door de leiding, zal beoordeeld dienen te worden. Om vast te stellen dat de beschreven controles in overeenstemming zijn met de feitelijke situatie en goed functioneren, zullen deze worden getest. Gesignaleerde tekortkomingen zullen in het licht van de voorschriften en instructies worden geëvalueerd.

De accountant kan een 'representation letter' vragen. Hierin bevestigen de bestuurders hun verantwoordelijkheid voor het interne controlesysteem en verklaren dat alle bij hen bekende tekortkomingen onder de aandacht van de accountant zijn gebracht.

De Auditing Practices Committee, waarvan het Institute of Chartered Accountants in England and Wales lid is, heeft in 1989 een Auditing Guideline uitgebracht voor de controle van banken, die eveneens de werkzaamheden als 'reporting accountant' regelt.

5 Uitkomsten van het accountantsonderzoek

De accountant rapporteert in de vorm van een mededeling omtrent de toestand van het interne controlesysteem gedurende de onderzochte periode. Tekortkomingen worden opgenomen in een afzonderlijke bijlage bij de mededeling. Waarschijnlijk om te voorkomen dat alleen zeer ernstige tekortkomingen worden gerapporteerd,

heeft de Bank of England uitgesproken dat zij niet verwacht, dat de accountant in staat zal zijn om bij iedere bank een rapport uit te brengen zonder tekortkomingen. De Bank of England wenst te worden geïnformeerd omtrent alle omstandigheden, die van belang zijn voor de beoordeling van de doeltreffendheid van het interne controlesysteem.

De mededeling moet binnen drie maanden na de onderzochte periode worden uitgebracht en wordt geadresseerd aan de bestuurders van de bank. De bestuurders moeten de mededeling, eventueel aangevuld met een brief inhoudende hun visie op de tekortkomingen, binnen een maand overleggen aan de Bank of England. Als de accountant tot een afkeurend oordeel komt, moet de Bank of England direct door hem worden geïnformeerd.

De uitkomsten van het accountantsonderzoek zullen worden besproken in de reguliere trilaterale bijeenkomsten. Het is uiteindelijk aan de Bank of England, kennisnemende van de accountantsmededeling, te beoordelen of het interne controlesysteem voldoet aan de vereisten van de wet.

Er zijn drie soorten mededelingen te onderscheiden:

- goedkeurend zonder uitzonderingen, als de accountant geen enkele twijfel heeft omtrent het systeem. Deze situatie wordt door de Bank of England als exceptioneel beschouwd;
- afkeurend: de accountant heeft ernstige twijfels omtrent het systeem. De geconstateerde tekortkomingen hebben een belangrijke invloed op de kwaliteit van het interne controlesysteem als geheel;
- goedkeurend met uitzondering van tekortkomingen die niet van grote betekenis zijn. Deze situatie wordt als meest voorkomend verondersteld.

De accountant zal in zijn rapport van tekortkomingen melding maken van:

- niet bestaande, doch noodzakelijk geachte vastleggingen en systemen;
- falen van het interne controlesysteem gedurende de onderzochte periode;
- het niet kunnen vormen van een oordeel

omtrent een bepaald aspect van het interne controlesysteem.

De Bank of England heeft een standaard tekst voor de mededeling opgesteld. De mededeling bestaat uit de volgende elementen:

- adressering aan de bestuurders van de bank;
- een verwijzing naar de Guidance Note en de instructiebrief, welke laatste als bijlage wordt toegevoegd;
- een vermelding van de verantwoordelijkheid van de bestuurders voor het interne controlesysteem;
- een vermelding dat vanwege beperkingen inherent aan ieder systeem, onregelmatigheden of fouten niet kunnen worden uitgesloten;
- een oordeel omtrent het systeem voor de onderzochte periode, en indien van toepassing een verwijzing naar een bijlage voor het rapport van tekortkomingen.

Opvallend is het begrip dat de Bank of England ten toon spreidt voor de inherente beperkingen van een intern controlesysteem.

Gezien de achtergrond van het onderzoek en de bijzondere positie ten opzichte van de Bank of England, is het interessant na te gaan tot hoever de verantwoordelijkheden van de 'reporting accountant' zich kunnen uitstrekken.

De Bank of England heeft de functie van 'reporting accountant' ingesteld naar aanleiding van een dreigend faillissement van een vooraanstaande Londense bank. De mededeling van de accountant kan echter niet worden beschouwd als een garantiecertificaat voor het niet failliet gaan van een bank: ook bij een goed intern controlesysteem kan een onderneming failliet gaan.

De situatie bij banken verschilt echter van andere ondernemingen. Het risico van insolventie wordt verminderd door een goede communicatie met de centrale bank waardoor deze inzicht krijgt in de financiële positie van de bank en zich een beeld kan vormen van de kwaliteit van de leiding. In een verliessituatie zal de Bank of England niet toestaan dat de activiteiten ongewijzigd worden

voortgezet en zal maatregelen voorschrijven ter verbetering van de winstgevendheid.

Er kunnen uiteenlopende oorzaken zijn voor een faillissement. Een faillissement van een bank door zich geleidelijk wijzigende interne of externe omstandigheden is niet waarschijnlijk, omdat de Bank of England ongetwijfeld in een vroeg stadium zal ingrijpen. Als een faillissement veroorzaakt wordt door onvolkomenheden in het interne controlesysteem waardoor de leiding van de bank en de Bank of England niet tijdig op de hoogte waren van de risico's, zal de accountant zich moeilijk kunnen verdedigen. Is de leiding van de bank bekend met de risico's maar acht deze aanvaardbaar, dan zal de accountant zelfstandig moeten beoordelen of het waarschijnlijk is dat de risico's een bedreiging vormen voor de toevertrouwde gelden. Is dit het geval dan zal de accountant de Bank of England moeten informeren.

Afsluitend wordt opgemerkt dat de accountant zeker niet aansprakelijk gesteld behoort te worden als de financiële problemen zijn veroorzaakt door een redelijkerwijs niet te voorkomen menselijk ingrijpen of door een plotselinge wijziging in de marktsituatie, waardoor op posten of activiteiten onverwacht grote verliezen worden geleden.

De functie en de verantwoordelijkheden van de Britse accountant zijn belangrijk gewijzigd. Londen is het grootste internationale centrum voor banken. In 1988 waren circa 530 buitenlandse banken vertegenwoordigd, te zamen met de Britse banken goed voor een gezamenlijk balans-totaal van £ 940 miljard. De Britse centrale bank heeft daarom een aanmerkelijk gezag in de internationale overleg- en samenwerkingsorganisaties. Het bankbedrijf is als geen ander een internationale activiteit, de risico's houden niet op bij de landsgrenzen. Het kan om deze reden niet uitgesloten worden dat ook in Nederland de functie van de accountant bij banken zich zal wijzigen.

Literatuur

Auditing Practices Committee; Banks in the United Kingdom,

Auditing Guideline 307; 1989.
 Bank of England (Banking Supervision Division); Guidance Note on Accounting and Internal Control Systems and Reporting Accountants' reports thereon; 1987.
 Banking Act 1987.
 KPMG Peat Marwick McLintock; Banking in the United Kingdom; 5e druk; 1988.
 The Bank of England and Johnson Matthey Bankers Ltd.; Annex to Bank of England Annual Report 1984/1985 under the Banking Act.
 M. Fowle; Bank auditors-talking to supervisors; The Banker; November 1985.

Het waardebegrip in de financiering en belegging

Prof. Dr. F. M. Tempelaar

'The word VALUE, it is to be observed, has two different meanings, The one may be called "value in use"; the other, "value in exchange".'
 (Adam Smith (1776), p. 32.)

1 Inleiding¹

Dit artikel beschouwt het begrip 'waarde' in de context van de ondernemingsfinanciering en de beleggingsleer. Deze beschouwing geschiedt aan de hand van een verkenning van de wijze waarop het waardebegrip gestalte krijgt binnen het geheel aan kennis dat ons ten dienste staat met betrekking tot vraagstukken van investering, financiering en belegging. Naast pragmatische kennis richt ik mij in dit verband vooral op theoretische kennis, meer in het bijzonder op economisch-theoretische kennis.

De onderhavige beschouwing vloeit voort uit de vraag: *Wat is waarde?* Deze vraag zal in het navolgende met name worden beantwoord in de vorm van een verkenning van de *denkbeelden die de financieel-economische theorie ons biedt omtrent het begrip marktwaarde*. De aard en omvang van dit artikel brengen met zich mee dat deze verkenning tamelijk algemeen zal blijven.

In paragraaf 2 geef ik eerst een overzicht van relevante waardebegrippen. Vervolgens wordt in paragraaf 3 het begrip marktwaarde theoretisch onderzocht. Ik zal dat doen aan de hand van een beknopte beschouwing van enkele belangrijke bijdragen ter zake uit de historie van het financieel-economische denken. In de vierde paragraaf

Prof. Dr. F. M. Tempelaar is hoogleraar in de bedrijfseconomie, in het bijzonder de ondernemingsfinanciering, aan de Rijksuniversiteit Groningen.